

عنوان :

زیارت زنان از منظر فقه و مذاهب اسلامی با تاکید بر آراء وهابیت

پژوهشگر :

شهربانو صادقی

چکیده :

قطعا زنده ترین و موثرترین راه برای شناخت و برقراری ارتباط قلبی و فکری ، زیارت است. شریعت الهی ، دعا و زیارت را پایه ی همه ی کمالات بشری می داند. به همین دلیل علمای اسلام ، زیارت را برای مسلمانان موجب ثواب و برکت دنیا و آخرت شمرده اند. همانطور که هیچ مسلمانی نمی تواند ضرورت دعا و نیاز به رابطه ای مستقیم و بی واسطه میان خود و خدای خود را که به وسیله ی نیایش تامین می شود را نفی و انکار کند ، همچنین نمی تواند ارتباط مستقیم و حضوری خود را با صاحبان اصلی دین انکار کند. بنابراین زیارت واقعی اصیل می باشد و هرگز پندار خیالی و تهی از واقعیت نمی باشد. زیارت نه تنها موجب ارتباط و وابستگی وجودی به اهل بیت است ، که خود منشا خیرات و برکات و نزول فیض و اجر و ثواب است. پس زیارت به عنوان شاخصی روشن برای کسب فیض و دور نیفتادن از وادی رحمت ضروری می باشد. در حال حاضر زیارت به محل اختلاف میان مذاهب اسلامی به ویژه فرقه ی وهابیت و سایر مسلمانان تبدیل شده است. فقهای مسلمان در طول تاریخ به جواز و استحباب زیارت قبور اولیای دین فتوا داده اند ولی ابن تیمیه برای اولین بار ، فتوای حرمت زیارت را صادر کرد. با تحقیقات انجام شده مشخص شد که هیچ روایتی از حضرت رسول (ص) مبنی بر حرمت زیارت اهل قبور و حضور زنان در قبرستان وجود ندارد ، بلکه بالعکس روایات معتبری در زمینه ی استحباب این عمل (به شرط عدم اشتغال بر حرام یا مفسده) وجود دارد و با توجه به صریح بودن روایات در زیارت کردن نیز تفاوتی میان زن و مرد وجود ندارد . در این مقاله سعی داریم با روش توصیفی – تحلیلی به دیدگاه وهابیت درمورد زیارت زنان بپردازیم و اذهان را از شبهه های ایجاد شده رهایی بخشیم.

کلید واژه ها : زیارت زنان ، مبانی فقهی ، مذاهب اسلامی ، وهابیت

مقدمه :

زیارت سبب ایجاد روابط اجتماعی ، آرامش خاطر ، تکامل معنوی و اخلاقی است و نقش های موثر و گوناگونی در زندگی انسان دارد. علماء و دانشمندان اسلام ، به پیروی از آیات قرآن و احادیث ، زیارت قبور مخصوصا زیارت قبور پیامبران و صالحان را تجویز کرده و برای آن فضیلت و کرامتی قائل شده اند. در این میان گروه وهابی ، اصل زیارت اهل قبور را حرام نمی دانند ولی سفر برای زیارت قبور برای اولیاء را حرام و ممنوع اعلام می دارند(سبحانی ، بی تا ، ج 1 ، ص 106). زیارت مرحله ی آغازین هجرت به سوی امامت است. زائر با تمایل قلبی و ذهنی ای که پیدا کرده ، با انجام آداب و سنن زیارت ، آهسته خود را به حریم امامت نزدیک می کند تا استعداد آن را بیابد که باب حصین ولایت را بشناسد و با آن مرتبط شود و سپس با ورود به قلعه ی امن ولایت ، پناه بگیرد و در پرتو آن ، از خطرات و لغزش ها مصون بماند (جوادی ، 1382 ، ج 1 ، 165).

زیارت به عنوان شاخصی روشن برای کسب فیض و دور نیافتادن از وادی رحمت ، ضروری است. چون زیارت موجب ارتباط و وابستگی وجودی به اهل بیت (ع) است که خود منشا خیرات و برکات و نزول فیض و اجر و ثواب است و انصراف از آن و بی میلی نسبت به آن ، موجب انصراف رحمت و برگشت نعمت خواهد بود و کسی که چنین علاقه ای را در جان نپروراند و تقویت نکند ، از چشم رحمت و لطف خدا و رسولش (ص) خواهد افتاد. روح زیارت ، ارتباط و اتصال زائر با مزور است و این ارتباط موثر و حیات بخش است و زیارت ، تفسیر این ارتباط و تبیین و تحقق آن اتصال است و به همان میزانی که ایجاد آن اتصال و تحکیم در هندسه معرفتی اسلام ضروری و مهم است ، زیارت هم چون تنها طریق عملی و راه تحقق آن رابطه است ، ضروری و مهم خواهد بود و ایجاد و تحکیم این رابطه موجب خردمندی در دنیا می شود (همان ، ص 42).

این مقاله در قالب روش توصیفی – تحلیلی به این سوالات پاسخ می دهد :

- 1- زیارت زنان با توجه به دیدگاه های مختلف چگونه است ؟
- 2- مبانی فقهی در مساله زیارت زنان چیست ؟
- 3- نظر مذاهب اسلامی در مورد زیارت زنان چیست ؟
- 4- مبانی وهابیت در مورد زیارت زنان چیست ؟

زیارت عرصه ی بسیار مناسب و موثری در بازشناسی پیمان ها و امتیاز آن ها از مواثیق بشری و نیز تجدید نظر و تحکیم این قرارداد هاست. بی تردید بهترین عامل برای نهادینه کردن و تقویت بافت های ایمانی و

عهد الهی و نیز التزام فکری و روحی و التزام عملی آن ها ، عامل موثر زیارت است (جوادی ، 1382 ، ج 1 ، ص 115). زیارت قبور پیامبران و اولیاء آثار تربیتی و اخلاقی مهمی دارد. چراکه دیدار گورستان هایی که دربردارنده ی شمار بسیاری از افرادی است که در دنیا زیسته ، سپس به سوی آخرت کوچ کرده اند ، جلوی طمع و حرص بر دنیا را می گیرد و چه بسا ، رفتار انسان را عوض می کند، در نتیجه ظلم و زشتی را رها کرده و به خدا و آخرت روی می آورد (سبحانی ، 1386 ، ج 1 ، ص 115). مقاله ی حاضر در قالب محور های فقهی در مورد زیارت زنان ، مبانی مذاهب اربعه در مورد زیارت زنان و دیدگاه وهابیت در این زمینه را مورد مطالعه قرار می دهد.

مفهوم شناسی :

زیارت در لغت عبارت از تمایل و میل کردن است ، خواه از دور باشد یا از نزدیک و خواه با گرایش قلبی و قصد هم همراه باشد یا نه و اعم از اینکه با اکرام و تعظیم مزور همراه باشد یا نه. اما در اصطلاح دینی ، زیارت تمایلی است که افزون بر میل و حرکت حسی ، قلب هم گرایش جدی پیدا کرده و نسبت به مزور هم با اکراه و تعظیم قلبی و انس روحی همراه باشد و این معنا در مرتبه برین و کامل خود ، همانا اقبال قلبی ، روحی ، فکری ، اخلاقی و عملی نسبت به مزور را با خود دارد (طریحی ، 1375 ، ج 1 ، ص 305). همچنین زیارت در عرف ، به معنای قصد کردن زیارت شونده برای اکرام ، تعظیم و طلب انس با اوست. تمایلی که علاوه بر میل و حرکت حسی ، قلب هم گرایش جدی پیدا کرده است و نسبت به مزور با اکرام و تعظیم قلبی و انس روحی همراه می شود (فیومی ، 1414 ، ج 2 ، ص 26). بنابراین زیارت نوعی عبادت است که قصد تقرب زائر در آن شرط است و قصد سبب تاکید در استحباب فعل زیارت می شود (علامه حلی ، 1417 ، ج 8 ، ص 449) (جوادی ، 1382 ، ج 1 ، ص 19).

قبر :

واژه ی قبر ، مفرد و جمع آن ، قبور است و به معنای محل دفن میت است (خرسی ، 1412 ، ج 5 ، ص 221). قبر به مدفن انسان نیز اطلاق می شود (راغب اصفهانی ، 1412 ، ص 651). شاید قبر معنای وسیعی داشته باشد ، یعنی محلی که خاک انسانی در آنجا قرار دارد ، هر چند به صورت معمولی نباشد)

از مجموع روایات در مورد زیارت قبور زنان استفاده می شود که اگر چه پیامبر (ص)، ابتدا مسلمانان را از زیارت قبور نهی کرده، این نهی مصلحتی و با هدف اظهار مخالفت با مشرکان بوده است که به کنار قبر ها می رفتند و قبر ها را معبود خویش قرار می دادند و بر آنان سجده می کردند. بنابراین حکم اول زیارت قبور در سنت پیامبر (ص)، حرمت بوده، سپس پیامبر (ص) این حکم را نسخ کرده و جواز آن و بلکه استحباب آن را صادر فرموده است. همه ی علما و دانشمندان تشیع، زیارت زنان را جایز و در نتیجه، مستحب می دانند. دانشمندان اهل سنت نیز بر جواز و استحباب زیارت قبر پیامبر (ص) و اولیا الله برای زنان تصریح کرده اند و زیارت قبر پیامبر (ص) و اولیا و علمای اسلام را در امور مهم زندگی جایز می دانند. هم چنین جواز زیارت قبور پیامبر (ص) و اهل بیت و اولیا الله را در کنار قبور آنان، برای مردان و زنان مشروع می دانند. اما وهابیون معتقدند اعمالی که زنان، در کنار مزار ها و قبور انجام می دهند، شرک است. اما باید دانست که شرک بودن اعمالی که اهل تسنن بیان می کنند، در بین آن ها هم مهم است ولی علمای آنان از آن منع نمی کنند. یکی از این وهابیون، ابن تیمیه می باشد که تعریف درستی از زیارت قبور ارائه نداده و در تعریف خود، دچار تشتت و تضاد شده است. او با شرعی و توقیفی دانستن زیارت، آن را منحصر در سلام کردن، دعا کردن بر میت و پند و عبرت آموزی می داند و زیارتی را که شامل درخواست دعا از میت، استغاثه، توسل و ... باشد را بدعت، ضلالت و شرک می شمارد. بنابراین آیات و روایات متعددی این برداشت ابن تیمیه را رد می کند و به عبارتی برداشت ابن تیمیه، مخالف با آیات و روایات و عمل پیامبر (ص)، صحابه و سیره مستمره مسلمانان است. در نتیجه زیارت چون مطلق می باشد، در این زمینه تفاوتی میان زن و مرد وجود ندارد.

منابع :

* قرآن

- 1- ابن باز ، عبد العزيز بن عبدالله ، مجموع فتاوى ابن باز ، محقق : محمد ابن سعد الشويعر ، بی جا ، بی نا ، 1418
- 2- ابن حنبل ، احمد ، مسند احمد بن حنبل ، قاهره ، مؤسسه قرطبه ، 1414
- 3- ابن ماجه ، محمد بن يزيد ، سنن بن ماجه ، بيروت ، دار الاحياء التراث العربى ، 1426
- 4- ابو داوود ، سلمان بن اشعث ، سنن ابى داوود ، قاهره ، دار ابن حزم ، 1418
- 5- البانى ، محمد ناصر الدين ، السلسله الصحيحه ، رياض ، نشر المكتبه المعارف ، 1412
- 6- انصارى ، زكريا ، فتح الوهاب ، بی جا ، دار الفكر ، بی تا
- 7- بهوتى ، منصور بن يونس ابن ادريس ، كشاف القناع ، بيروت ، عالم الكتب ، 1403
- 8- بيهقى ، احمد بن الحسين ، سنن الكبرى ، بيروت ، دار الكتب العلميه ، 1424
- 9- ترمذى ، محمد بن عيسى ، سنن ترمذى ، بيروت ، دار الاحياء التراث العربى ، 1403
- 10- جزيرى ، عبدالرحمن بن محمد ، الفقه على مذاهب الاربعه ، بيروت ، دار الكتب العلميه ، 1424
- 11- جوادى ، مرتضى ، فلسفه زیارت و آئین آن ، قم ، اسراء ، 1382

- 12- جوادى آملی ، عبدالله ، تفسير تسنيم ، قم ، اسراء ، 1393
- 13- حاكم نيشابورى ، محمد بن عبدالله ، المستدرک على الصحيحين ، بيروت ، دار الكتب العلميه ، 1411
- 14- حسینی ، سيد محمد ، زیارت ، بی جا ، دفتر نشر و فرهنگ اسلامي ، 1364
- 15- خرشی ، محمد ، الشرع الكبير على مختصر سيدی خليل ، قاهره ، بی نا ، 1318
- 16- دمیاطی ، ابوبکر ، اعانه الطالبین ، بيروت ، دار الفكر ، 1418
- 17- راغب اصفهانی ، حسين ابن محمد ، المفردات فی غریب القرآن ، دمشق ، دار العلم الدار الشاميه ، 1412
- 18- رافعی ، عبد الکريم ، فتح العزيز ، بی جا ، دار الفكر ، بی تا
- 19- رضوانی ، علی اصغر ، سلسله مباحث وهابيت شناسی ، وهابيت و مساله قبور ، تهران ، مشعر ، 1390
- 20- سبجانی ، جعفر ، آئين وهابيت ، قم ، دفتر انتشارات اسلامي ، بی تا
- 21- ----- ، آشنایی با عقاید وهابیان ، قم ، توحيد قم ، 1395
- 22- سبزواری ، عبد الاعلی ، مذهب الاحکام (للسبزواری) ، قم ، دار التفسير ، 1413
- 23- سرخسی ، شمس الدين ، المبسوط للسرخسی ، بيروت ، دار الفكر ، 1421
- 24- سيد سابق ، فقه السنه ، بيروت ، دار الكتب العربی ، بی تا
- 25- شربینی ، محمد ، مغنی المحتاج ، بيروت ، دار الفكر ، 1418
- 26- شوکانی ، محمد بن علی ، نیل الاوطار ، بيروت ، دار الجلیل ، بی تا
- 27- شیبانی ، احمد بن حنبل ، المغنی ، بيروت ، دار الفكر ، 1405
- 28- طاهری خرم آبادی ، سيد حسن ، توحيد و زیارت ، قم ، بوستان کتاب ، 1385
- 29- طباطبایی ، سيد محمد حسين ، المیزان فی تفسیر القرآن ، قم ، دفتر انتشارات اسلامي وابسته به جامعه مدرسين ، 1417
- 30- طریحی ، فخرالدین ، مجمع البحرين ، تهران ، مرتضوی ، 1375

- 31- طوسی ، محمد بن حسن ، المبسوط ، تهران ، مكتبة المرتضويه ، 1270
- 32- ----- ، ابن حمزه ، الوسیله ، قم ، موسسه انصاریان ، 1412
- 33- عاملی ، وسائل الشیعه ، قم ، آل البيت ، 1414
- 34- عربی ، عبد الرحیم محمد ، احکام الزیاره فی فقه الاسلامی ، ریاض ، مكتبة الرشد ، 1431
- 35- عسقلانی ، احمد بن علی ، سبل السلام ، بیروت ، دار الاحیاء التراث العربی ، 1418
- 36- ----- ، تلخیص الحبیر ، قم ، انتشارات بوستان ، 1417
- 37- علامه امینی ، عبد الحسین ، الغدیر ، تهران ، دار الکتب الاسلامی ، 1372
- 38- علامه حلی ، حر بن یوسف ، تذکره الفقهاء آل البيت ، قم ، بی نا ، 1417
- 39- علامه مجلسی ، محمد باقر ، بحار الانوار ، قم ، دار الکتب الاسلامی ، 1413
- 40- ----- ، ملاذ الاخیار فی فهم تهذیب الاخبار ، قم ، انتشارات کتابخانه
آیت اله مرعشی نجفی ، 1406
- 41- فائزی پور تهرانی ، علی اکبر ، تاریخ و نقد وهابیت ، ترجمه : کشف الارتیاب ، بی جا ، مطبوعات
دینی ، 1387
- 42- فرمانیان کاشانی ، مهدی ، دروس فی العقاید الخاصه بالشیعه الامامیه ، قم ، دفتر انتشارات اسلامی ،
1432
- 43- فیومی ، احمد بن محمد ، المصباح المنیر فی غریب شرح الکبیر للرافعی ، قم ، دار الحجره ، 1414
- 44- قشیری نیشابوری ، مسلم بن حجاج ، صحیح مسلم ، قاهره ، موسسه المختار ، 1426
- 45- کاشانی ، فتح الله بن شکرالله ، تفسیر کبیر منهج الصادقین فی الزام المخالفین ، تهران ، علمی ، 1340
- 46- ماوردی ، علی بن محمد ، الاقناع ، بی جا ، احسان ، 1381
- 47- محقق حلی ، جعفر بن حسن ، المعتمد فی شرح المختصر ، قم ، موسسه سید الشهداء ، 1407
- 48- معین ، محمد ، فرهنگ اسلامی معین ، تهران ، انتشارات بهزاد ، 1387

49- مكارم شیرازی ، ناصر ، شیعه پاسخ می گوید ، قم ، انتشارات مدرسه امام علی ابن ابیطالب (ع) ،
1428

50- نسائی ، احمد ، سنن النسائی الكبرى ، بیروت ، دار الکتب العلمیه ، 1411

51- هیشمی ، نور الدین علی ، مجمع الزوائد و منبع الفوائد ، بیروت ، دار الفکر ، 1412